

Изденүүчү Мурзаев Низамидин Токтобековичтин “Дилбаян жазуу жана талдоо аркылуу окуучулардын чыгармачылык ишмердүүлүгүн өркүндөтүүнүн методикасы” деген темада 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонунун теориясы жана методикасы (кыргыз адабияты) адистиги боюнча жазылган кандидаттык диссертациялык ишине И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин, Ж.Баласагын кыргыз улуттук университетинин, Кыргыз билим берүү академиясынын алдындагы педагогика илимдеринин доктору (кандидаты) окумуштуулук даражасын изденип алуу боюнча уюштурулган Д 13.18.580 диссертациялык кеңешинин эксперттик комиссиясынын мүчөсү, педагогика илимдеринин доктору, профессор Ж.А.Чымановдун

Б Ү Т Ү М Ү

Эксперт Ж.А.Чыманов изденүүчү Мурзаев Низамидин Токтобековичтин “Дилбаян жазуу жана талдоо аркылуу окуучулардын чыгармачылык ишмердүүлүгүн өркүндөтүүнүн методикасы” деген темада 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонунун теориясы жана методикасы (кыргыз адабияты) адистиги боюнча жазылган кандидаттык диссертациялык ишин карап чыгып, диссертация тууралуу төмөнкүлөрдү ырастайт:

Мурзаев Низамидин Токтобековичтин “Дилбаян жазуу жана талдоо аркылуу окуучулардын чыгармачылык ишмердүүлүгүн өркүндөтүүнүн методикасы” деген кандидаттык диссертациялык иши Д 13.18. 580 диссертациялык кеңешинин профилине туура келет. Иште 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонунун теориясы жана методикасы (кыргыз адабияты) адистигинин паспортуна ылайык келген орто мектептерде дилбаян жазуу жана талдоо аркылуу окуучулардын чыгармачылык ишмердүүлүгүн өркүндөтүүнүн теориялык жана практикалык маселелери талапка ылайык иштелип чыккан.

Изилдөөнүн максаты: Орто мектепте кыргыз адабиятын окутуу процессинде дилбаян жаздыруу жана аны талдоо аркылуу окуучулардын чыгармачылык ишмердүүлүктөрүн өркүндөтүүнүн методикасын азыркы талаптарга шайкеш иштеп чыгуу, аларды эксперимент аркылуу текшерүү, алынган натыйжаларды мектеп практикасында колдонууга сунуш кылуу алынган.

Максат төмөнкү милдеттерди аткаруу менен ишке ашырылган:

- орто мектепте дилбаян жаздыруунун максат, милдеттерин азыркы талаптарга ылайык аныктоо;
- “чыгармачылык”, “чыгармачылык ишмердүүлүк” түшүнүктөрүнүн табиятын үйрөнүү, алардын дилбаян менен карым-катышын тактоо;
- дилбаян аркылуу окуучулардын чыгармачылык ишмердүүлүктөрүн өркүндөтүүнүн методикасын иштеп чыгуу;
- иштеп чыккан методиканын эффективдүүлүгүн педагогикалык эксперимент аркылуу текшерүү, практикада колдонууга сунуш кылуу.

Жогоруда көрсөтүлгөн жумуштар жигердүү аткарылган.

Диссертациялык иштин объектиси: орто мектептердин окуучуларына дилбаян жаздыруу жана аларды талдоо, баалоо процесстери.

Изилдөөнүн предмети: дилбаян жаздыруу жана аларды талдоо аркылуу окуучулардын чыгармачылык ишмердүүлүктөрүн өркүндөтүү.

Изилдөөнүн методдору: малекеттик документтерди, методикалык адабияттарды окуу, байкоо, сурамжылоо, окуучуларга дилбаяндарды жаздыруу, талдоо, мугалимдер менен баарлашуу,

метод алмашуу, тесттирлөө, окуучулар жекече пикирлешүү, педагогикалык эксперимент жүргүзүү жана башка.

Аткарылган жумуштар боюнча берилген маалыматтар 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы жана методикасы (кыргыз адабияты) адистиги боюнча изилдөөнүн талаптарына жооп берет.

Теманын актуалдуулугу: Билим берүүдө окуучулардын чыгармачылыгын калыптандыруу жана өркүндөтүүгө маани берилип келе жатканына карабастан, практикада бул маселе толук чечиле электиги.

Кыргыз адабиятын окутууда, дилбаян жаздырууда окуучунун чыгармачылык ишмердүүлүгүн калыптандырып, өнүктүрүүнүн зарылдыгы менен аны ишке ашыруунун, илимий-методикалык маселелеринин толук иштелбегендиги.

Кыргыз адабияты предметин окуткан мугалимдердин окуучулардын чыгармачылык ишмердүүлүктөрүн калыптандырууга жана өнүктүрүүгө кесиптик жактан даяр эместиги ж. б.

Жогоркуда көрсөтүлгөн карама-каршылыктарды чечүү изилдөөнүн актуалдуулугун көрсөтүп турат.

Илимий жаңылыгы: Орто мектептерде кыргыз адабиятын окутууда дилбаян жазуу талдоо аркылуу окуучулардын чыгармачылык ишмердүүлүгүн өркүндөтүүнүн методикасынын иштелип чыгышында.

Практикалык баалуулугу: Дилбаян жазуу жана талдоо аркылуу окуучулардын чыгармачылык ишмердүүлүгүн өркүндөтүүнүн теориялык жана практикалык маселелеринин чечилиши, методологиясынын жана дилбаян жаздыруунун жана талдоонун, баалоонун үлгүлөрүнүн иштелип чыгышы аларды практикада майнаптуу колдонууга жарактуулугу менен бааланат.

Илимий жаңылыктары менен практикалык баалуулуктары боюнча чыгарылган жыйынтыктар, корутундулар теориялык-методикалык жана практикалык колдонмолуулук жагынан негиздүү, ишеничтүү жана алгылыктуу.

Иштин негизги мазмуну изденүүчүнүн жыйырма эмгегинде чагылдырылган.

Авторефераттын мазмуну диссертациялык иштин мазмунуна дал келет.

Жетектөөчү мекеме жана рецензенттерди дайындоо боюнча сунуш:

Жетектөөчү мекеме катары Жалал-Абад мамлекеттик университети сунушталды.

Биринчи расмий оппонент болуп п.и.д., профессор С.Т.Батаканова (13.00.02) сунуш кылынат.

Анын эмгектери: 1. Мектепте көркөм чыгармаларды талдоонун илимий педагогикалык негиздери: Монография. – Б.: Кут бер, 2010, – 286 б. 2. Драмалык чыгармаларды окутуунун технологиясы: Монография. – Б.: Кут бер, 2013, – 296 б. 3. Адабиятты окутуунун усулдары менен ыкмалары: Окуу методикалык колдонмо. – Б.: Кут бер, 2013, – 53 б. 4. Көркөм чыгармаларды талдоого окуучулардын кабыл алуусуну даярдоо: Окуу методикалык колдонмо. – Б.: Кут бер, 2014, – 32 б. 5. Көркөм чыгармаларды окутуунун методикасы. Монография. – Б.: Кут бер. 2014. – 415 б. 6. Адабиятты окутуунун методикасы. – Б., 2018, – 530 б.

Экинчи расмий оппонент кыргыз адабиятын теориясы менен практикасы боюнча адис, педагогика илимдеринин кандидаты, доцент Э.К.Абдырасулованы сунуш кылат (13.00.0210). Анын эмгектери:

1. Ч.Айтматовдун чыгармаларындагы жомокторду жана трагедиялуу көрүнүштөрдү окутуу: Методикалык колдонмо. – Б.: Кут бер, 2009.-24 б.

2. Ч.Айтматовдун “Бетме-бет” повестин окутуу: Методикалык колдонмо. –Б.: Кутбер,2009.-256. 3.Ч.Айтматовдун повесттерин окутуунун методикалык системасы.-Б.: КУАУнун жарчысы, 2009. 380-383-бб. 4. Методика проведения в школе внеклассной по лингвистическим дисциплинам: Методическая пособия. –Б.: 2009.-52б. 5. Акын,жазуучулардын өмүр баянын өтүүдөгү этнопедагогикалык айрым маселелер. –Б.: КУУнун Жарчысы, 2010.-132-136 бб. 6. Кеп маданияты көөнөрбөс тил байлыгы.//Мамлекеттик тил боюнча мыйзам чыгаруудагы маселелер. –Б.:ЖК, 2015.-61-66-бб. 7.Ч.Айтматовдун чыгармаларындагы элдик таалим-тарбия салттарын окутуу//Салттык педагогикалык маданият жана балдар дүйнөсү. YIII Республикалык симпозиумдун жыйнагы. –Б.: 2017.-8-17-бб. 8.Ч.Айтматовдун чыгармаларын окутуу: Монография. –Б.: Кут бер, 2019. -142 б.

Эксперттик комиссияга берилген документтерди карап чыгып, И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин, Ж.Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин жана Кыргыз билим берүү академиясынын алдындагы Д.13.18.580 диссертациялык кеңешине 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы жана методикасы (кыргыз адабияты) адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган изденүүчү Мурзаев Низамидин Токтобековичтин “Дилбаян жазуу жана талдоо аркылуу окуучулардын чыгармачылык ишмердүүлүгүн өркүндөтүүнүн методикасы” деп аталган илимий ишин кабыл алууну сунуш кылабыз.

Эксперт: п.и.д, профессор

Ж.А.Чыманов.

Профессор Ж.А.Чымановдун колун тастыктайм:

